

Lupta țăranimii din județul Sibiu împotriva regimului antonescian

NICOLAE NISTOR, VASILE CIOBANU

Instaurarea dictaturii legionar-antonesciene în septembrie 1940 și împingerea României în războiul hitlerist au avut grele consecințe și pentru evoluția agriculturii românești. Războiul a dus la intensificarea exploatării țăranilor cu gospodării mici și mijlocii, la ruinarea lor. Politica nefastă a noii dictaturi, de subordonare tot mai accentuată a intereselor țării față de Germania hitleristă, a dus la contradicția dintre întreaga țăranime și regimul antonescian, adîncind în același timp conflictul maselor rurale cu moșierimea.

Încercînd, să-și atragă țăranimea, Ion Antonescu a semnat la 7 septembrie 1940 un decret-lege prin care erau recunoscuți proprietari deplini asupra pămînturilor cei care le stăpîniseră în baza legilor de reformă agrară, dar pentru care nu se operaseră întabulările în cărțile funciare¹. Aceasta n-a însemnat însă încheierea reformei agrare din 1921; procesele cauzate de aplicarea ei au continuat și în anii următori². În septembrie 1941, ocolul agricol Sebeș raporta că mulți impropietăriți din comunele Vingard, Ghirbom, Daia Română și Cut nu achitaseră încă prețul lotului și al lucrărilor de măsurătoare. Cu toate somațiile, țăranii n-au putut plăti și raportul amintit propunea trimiterea lor în judecată³. Pentru că se vorbea despre o nouă reformă agrară la sfîrșitul războiului, fapt ce dăduse naștere la agitații, guvernul antonescian s-a văzut nevoit, în aprilie 1942, să publice un comunicat prin care cerea ca „ostașii și urmașii lor să aștepte [...] în liniște înfăptuirea promisiunilor”⁴.

Impozitele au generat și în acești ani mari nemulțumiri în lumea satului, mai ales că numărul lor a crescut, iar abuzurile la încasări au continuat. Locuitorii de Nocrich, Tichindeal, Ghijasa au protestat împotriva impunerii anupra grădinilor din jurul curților⁵. Un val de protest a stîrnit și impozitul statistic, instituit în aprilie 1944 și fixat la 100 lei de fiecare persoană între 17—60 ani, fără nici o diferențiere în ce privește starea materială. Noul impozit trebuia achitat anual pînă la 30 iunie, în caz contrar suma dublîndu-se. Pretorul plasei Sibiu informa că în comunele din subordinea sa populația nu se supune noii dispoziții fiscale pentru că nu mai poate plăti și cerea ca măcar soțiile mobilizaților să fie scutite⁶. În județele Brașov, Sibiu, Alba, Hunedoara aprovizionarea populației era în general dificilă chiar în timp de pace și totuși autoritățile au trecut la blocarea cerealelor și la rechiziționarea lor înfometînd populația, în timp ce Germania scotea din România trenuri pline cu cereale. Împotriva ridicării grînelor de la țărani au protestat pînă și autoritățile comunale numite de dictatură. Astfel, în decembrie 1941, primarul comunei Spring, arăta că majoritatea consătenilor săi

¹ „Monitorul Oficial” partea I, nr. 208 din 8 septembrie 1940, p. 5.294.

² Arh. St. București, fond Reforma agrară din 1921, județul Sibiu, dosar 395, f. 2; Arh. St. Alba Iulia, fond Camera agricolă, dosar 3/1942, f. 3; vezi D. Șandru, *Reforma agrară din 1921 în România*, Edit. Acad. R. S. România, București, 1975, p. 249—250.

³ Arh. St. Alba Iulia, fond Camera agricolă, dosar 4/1941, f. 250.

⁴ Lucrețiu Pătrășcanu, *Problemele de bază ale României*, Edit. Socec, București, 1944, p. 12; „Gazeta Hunedoarei” II, 1942, nr. 13, din 2 mai.

⁵ Arh. St. Sibiu, fond Camera agricolă, dosar 82/1942, f. 45.

⁶ Arhiva Consiliului Popular al Municipiului Sibiu (în continuare A.C.P.M.S.), fond Prefectura județului Sibiu, pachet 76/1944, dosar 6.939.

erau săraci și aprecia că rechiziționarea grîului lor era „o adevărată crimă“. În raportul său el continua, argumentînd : „Vin zilnic femei la primărie și se roagă să le lăsăm grîul căci ele l-au grijit ca pe ochii din cap ca să aibă în primăvară ce mîncea, cînd începe munca cîmpului“⁷. Un tablou zguduitor cuprinde și darea de seamă pe luna februarie 1942 a prefectului județului Bihor, care precizează că situația descrisă este reală și că „pînă la tulburări cu caracter local nu mai este mult, dacă se întîrzie cu expedierea porumbului“⁸. În multe sate, de săptămîni întregi populația se hrănea numai cu cartofi. Porumbul dispăruse de pe piață, iar țărani făceau adevărate marșuri în căutarea hranei. Mulți și-au vîndut pămîntul, vitele și uneltele pentru a-și cumpăra porumb. În același timp, din județul Arad se raporta că „marii proprietari primesc [...] cantități ce nici pe departe nu se apropie de spiritul de echitate“ pe care le folosesc la îngrășarea animalelor⁹.

Satele erau greu lovite și de pierderea unui număr mare de animale de tracțiune. Numai în județul Sibiu numărul cailor a scăzut de la 19.634 în 1939 la 13.407 în 1944¹⁰. Nutrețurile erau, de asemenea supuse rechizițiilor, sătenii fiind astfel împiedicați să utilizeze cu randament maxim și vitele care le mai rămăseseră. Documentele vremii atestă faptul că ridicarea finului și paielor de la țărani a trezit proteste vii și în județul Sibiu¹¹.

În aceste condiții s-a adîncit conflictul dintre chiaburi și țărani săraci. Lucrețiu Pătrășcanu a remarcat că războiul accelerase diferențierea din lumea rurală, chiaburimea fiind „una din beneficiarele principale ale politicii prețurilor la produsele pămîntului, practică de dictatură“¹². Pătîra înstărită a achiziționat acum întinse terenuri luate pe prețuri de nimic de la consăteni chinuți de foame. La Ocna Sibiului grîul de sămîntă adus „s-a împărțit la locuitorii cei mai bogați din comună“, în timp ce soțiile celor concentrați și alți nevoiași au fost excluși de pe lista pentru distribuire¹³. Împărțirea lemnelor din pădurile comunale se făcea, de asemenea, în defavoarea țăranilor săraci¹⁴. Aprovizionarea cu cereale a permis chiaburilor să realizeze mari cîștiguri¹⁵. Sustragerea lor de la rechiziții și concentrări și cîștigurile realizate au stîrnit multe frămîntări.

Cea mai grea jertfă impusă satelor de dictatura antonesciană a fost mobilizarea bărbaților, susținători de familie, și trimiterea lor pe front. Numai în județul Sibiu erau mobilizați sub arme în 1943 14.205 oameni iar alți 1.938 se aflau sub stare de mobilizați pentru lucru¹⁷.

Țărani înțeleg tot mai mult legătura dintre creșterea prețurilor și posibilitățile celor bogați. Prefectul județului Alba informa în 1942 că prețurile

⁷ Ibidem, pachet 13/1941, dosar 5, *Raportul primăriei comunei Spring* din 16.XII.1941.

⁸ Ibidem, pachet 50/1942, dosar Dări de seamă informative.

⁹ Ibidem, pachet 67/1942, dosar Dări de seamă informative.

¹⁰ Ibidem, pachet 96/1944, dosar Procese-verbale inspecției, f. 2—3; Arh. St. Sibiu, fond Camera agricolă, dosar 6/1944, f. 118.

¹¹ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 63/1942, dosar Reclamații, f. 11—12, pachet 50/1940, *Dare de seamă a prefecturii județului Hunedoara pe luna februarie 1942*.

¹² Lucrețiu Pătrășcanu, *op. cit.*, p. 93.

¹³ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 63/1942, dosar Reclamații, f. 43.

¹⁴ „Detunata“ (Alba Iulia), II, 1944, nr. 2 din 16 ianuarie.

¹⁵ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 63/1942, dosar Reclamații, f. 39—40.

¹⁶ Arhiva Ministerului Apărării Naționale (în continuare Arh. M.Ap.N.), fond Curtea Martială Sibiu, dosar 3.758/1942, f. 5—6.

¹⁷ Arh. St. Sibiu, fond Camera agricolă, dosar 53/1943, f. 32—39.

foarte ridicare ale unor produse „nu pot fi suportate decît de marii capitaliști“ ; scumpirea unui număr tot mai mare de bunuri a provocat agitații, care constituiau „adevărate pericole interne“¹⁸. Lipsa încălzimintei, a uneltelor agricole și prețul lor mare erau puse pe seama organizațiilor monopoliste ORAP și ODESFER¹⁹.

În anii dictaturii antonesciene P.C.R. a acordat o atenție sporită țărănimii, pentru că din frontul larg patriotic preconizat nu putea lipsi clasa socială cea mai numeroasă și în același timp greu încercată de politica guvernamentală. În toate documentele elaborate începînd cu „Punctul nostru de vedere“ din 10 septembrie 1940 și terminînd cu cele din august 1944, există o serie de prevederi privind masele țărănești, prevederi care vor alcătui de fapt programul agrar al P.C.R.²⁰. În rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942 se sublinia necesitatea activității zilnice la țară în sprijiniul satisfacerii revendicărilor maselor rurale și în același timp se arăta : „comuniștii trebuie să facă toate eforturile pentru înglobarea țărănimii — marea majoritate a națiunii — în frontul patriotic al poporului român, pe sate, plăși, județe și pe toată țara“²¹. Deși îngreuiată de intensificarea represiunilor, activitatea comuniștilor la sate este semnalată și în județul Sibiu, îndeosebi în zonele din jurul centrelor muncitorești. În octombrie 1940 un grup de comuniști sibieni au primit misiunea să organizeze propaganda în satele județului și să înființeze noi celule în mediul rural. În cadrul acestei acțiuni au fost create o celulă a U.T.C. și una a P.C.R. la Săliște²². Autoritățile antonesciene au devenit atît de suspicioase, încît pînă și notarul comunei Racovița a fost acuzat că ar fi făcut propagandă comunistă²³. În 1941, la Birghiș și la Mohu era semnalată activitatea militanților Partidului Comunist. Posturile de jandarmi informau că ostilitatea țărănimii față de armata hitleristă și regimul antonescian era stimulată de această activitate²⁴. O metodă eficientă, în condițiile terorii îndreptate împotriva comuniștilor, era propaganda făcută verbal și prin scris în mijlocul țărănilor veniți la țirguri. Documentele semnaleză pentru anul 1942 prezența activă a comuniștilor la țirgurile periodice din județul Sibiu și propaganda lor „pe tema înfrîngerii Germaniei“²⁵. În manifestele care au fost răspindite în septembrie 1942 la Ruși, Slănic, Hașag și Ocna Sibiului sătenii erau îndemnați să saboteze prin toate mijloacele mașina de război hitleristă²⁶. Legiunea de jandarmi Alba raporta că o serie de materiale de partid descoperite în județele vecine, între care și Sibiu, au fost aduse de soldații veniți în concediu²⁷. Influența crescîndă a cuvîntului partidului printre soldați, în cea mai mare parte țărani, este relevată și de

¹⁸ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 67/1942, dosar Dări de seamă, f. 34.

¹⁹ Ibidem, f. 45.

²⁰ Traian Udrea, *Poziția Partidului Comunist Român față de problema agrară (1921—1945)*, în „Revista de istorie“, tom 27, 1974, nr. 1, p. 18—21.

²¹ *Documente din istoria Partidului Comunist Român*, ediția a II-a, E.P.L.P., București, 1953, p. 361—362.

²² Arh. St. Sibiu, fond Parchetul Tribunalului, dosar 32/1940, doc. nr. 9837.

²³ „România Nouă“ (Sibiu), VII, 1940, nr. 13 din 22 octombrie.

²⁴ Arh. St. Alba Iulia, fond Inspectoratul regional de poliție Alba, dosar 26/1941, f. 302 ; M. C. Stănescu și V. Mocanu, *Din lupta antifascistă a oamenilor muncii din regiunea Brașov sub conducerea PCR între anii 1941—1944*, în „Studii“, „Revista de istorie“, tom. 16, 1963, nr. 6, p. 128.

²⁵ A.C.P.M.S., fond Prefectura jud. Sibiu, pachet 37/1942, dosar 7, Nota informativă din 26.XI.1942.

²⁶ Ibidem, Nota informativă din 1.X.1942.

²⁷ Arh. St. Alba Iulia, fond Legiunea de jandarmi, dosar 33/1942, f. 132.

alte mărturii. Astfel, sesizînd nemulțumirile crescînde ale țaranilor dintr-un detașament de muncă de la uzinele Mîrșa, în august 1943, șeful secției de jandarmi Tălmăciu propunea „să înceteze imediat“ asemenea abuzuri, deoarece „propaganda comunistă“ nu întîrzie să le demaște în fața maselor. Astfel — continua raportul — se va ajunge „la infiltrarea urei între clasele sociale de la noi, care, în mod fatal, ar duce la dezlănțuirea revoluției comuniste“²⁸.

Nemulțumirile acumulate împotriva exploataților, a regimului antonescian și a Germaniei hitleriste s-au manifestat cu intensitate crescîndă, luînd diferite aspecte, de la cereri și plîngeri pînă la ajutorul dat partizanilor sau lupta cu arma în mînă. Întreaga țară a fost cuprinsă de o frămîntare uriașă compusă din acte semnificative pentru înlăturarea dictaturii militare. Măsurile teroriste, munca forțată, mobilizările n-au slăbit lupta truiditorilor pămîntului împotriva exploataților lor și a dictaturii antonesciene. În județul Sibiu, în anul 1942, existau 2 234 de muncitori agricoli care erau în conflict cu proprietarii din cauza sumelor foarte mici plătite pentru ziua de muncă²⁹.

În anii războiului conflictul dintre țărani săraci și cei înstăriți s-a accentuat. Elementul nou față de perioada anterioară este acțiunea femeilor nevoiașe, a soțiilor celor concentrați, căci de obicei chiaburii scăpau de mobilizare și rămîneau în sate, anii de război fiind un bun prilej pentru ei de a-și spori averile, speculînd lipsurile în care se zbăteau majoritatea familiilor țărănești³⁰. Documentele timpului relevă existența unei adevărate mișcări printre soțiile și mamele celor mobilizați³¹. La Aiud, Miercurea Sibiului³², Doștat³³ și Aciliu³⁴ femeile și țărani săraci nemulțumiți de felul cum se realiza aprovizionarea cu cereale, prin forța protestelor lor au determinat autoritățile să recunoască starea grea, adeseori disperată a locuitorilor. Uneori, țărăncile scriau soldaților aflați pe front despre suferințele lor. Într-o asemenea scrisoare, veritabilă filipică la adresa dictaturii, o femeie cu trei copii din Tilișca scria soțului său aflat pe front, exprimînd hotărîrea tuturor celor aflate în situația ei de a acționa: „Ne-om face noi dreptate, care suntem mai înăcăjite pe comuni“. Scrisoarea a fost reținută de cenzura militară, iar autoarea ei a fost judecată de Curtea Marțială, care a achitat-o, constatînd că era „într-un moment de disperare din lipsa alimentelor cînd a scris“³⁵.

Numeroase procese au fost intentate și țaranilor care au refuzat să se conformeze planurilor de cultură impuse de organele agricole care aveau în vedere mai ales plantele tehnice. În județele Sibiu, Alba, Tirnava Mare, Brașov și altele era semnalat faptul că țărani nu mai însămințau decît suprafețe strict necesare pentru hrana lor, „din cauză că guvernul menține blocarea cerealelor“³⁶. În 1942

²⁸ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 5/1943, Nota informativă din 28.VIII.1943.

²⁹ „România Nouă“ (Sibiu), VIII, 1941, nr. 14 din 19 ianuarie.

³⁰ Al. Matei, *Date privitoare la situația social-economică și unele acțiuni ale maselor populare din județele Alba, Hunedoara, Sibiu și Turda-Cluj în perioada pregătirii insurecției armate din august 1944*, în „Revista Arhivelor“, VII, 1964, nr. 1, p. 192.

³¹ Arh. St. Alba Iulia, fond Inspectoratul regional de poliție Alba, dosar 26/1941, f. 158.

³² Ibidem, fond Legiunea de jandarmi, dosar 12/1942, f. 21.

³³ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 63/1942, dosar Reclamații cereale, f. 144—145.

³⁴ Ibidem, f. 200.

³⁵ Arh. M.Ap.N., fond Curtea Marțială Sibiu, dosar 3758/1942, f. 1—8.

³⁶ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 40/1942, dosar V, Telegrame către Ministerul de Interne din 28.VIII.1942; Arh. St. Alba Iulia, fond Legiunea de Jandarmi, dosar 33/1942, f. 65.

Consiliul de colaborare al județului Sibiu constata cu îngrijorare că suprafața semănată cu grâu scăzuse cu 2 000 de hectare față de anul anterior³⁷.

O altă formă de rezistență, caracteristică țărănimii, a fost refuzul de a preda cerealele blocate, ascunderea lor înainte de a fi recenzate. Aproape în toate așezările rurale s-au înregistrat cel puțin câteva cazuri în care unul sau mai mulți săteni au refuzat să se supună rechizițiilor apăsătoare, cu toate că, acuzați de sabotaj, erau greu amendați sau trimiși în lagăre de muncă. În județul Sibiu nemulțumirea populației rurale era generală iar prefectul informa în iulie 1942 că ridicarea cerealelor a produs în sate „serioase frământări și agitații”³⁸. Din plasa Miercurea se raporta că țărani își ascundeau recolta pentru a o feri de înregistrarea de către autorități³⁹. Au existat și alte forme active de împotrăvire. Astfel, țărani băteau snopii noaptea pe câmp, pentru a sustrage grâul de la rechiziții⁴⁰. La Săsăuși 78 de locuitori s-au adunat și la îndemnul unuia dintre ei au refuzat să semneze procesul-verbal în care erau consemnate cantitățile de grâu blocate⁴¹. O dîrză rezistență au opus, solidari, țărani din Avrig, Racovița și Tălmăcel la colectarea linii⁴². Acțiunea s-a extins în 1943, cînd se cerea pedepsirea primarilor din 21 de comune ale județului Sibiu, care nu reușiseră să colecteze decît 300 grame lînă de fiecare oaie, ca și a celor din Nucet, Mohu, Veștem, Poplaca, Mag, Glimboaca, Săcel și Apoldul de Sus, care nu adunaseră deloc⁴³.

Toate aceste acțiuni erau reprimare. Astfel, un locuitor din Ocna Sibiului era adus în fața Curții Martiale pentru că își îndemnase consătenii, români și maghiari, să nu-și dea vitele la rechiziție; acuzatul era bătut, în același timp, de ideii comuniste. Un alt sătean, din Săsciori, era judecat pentru că a refuzat ordinul de rechiziție în vederea unui transport de lemne⁴⁴.

Marele sacrificii impuse țărănimii prin concentrări și trimiterea pe front a diviziilor române alături de cele hitleriste au dus la numeroase cazuri de nesupunere la încorporare și dezertări. La cercul de recrutare Sibiu, în 1942, erau 4.062 de tineri în majoritate țărani, care nu au răspuns chemării la încorporare⁴⁵. În martie 1944 fenomenul luase o amploare sporită; la unitățile în formare pe teritoriul județului Sibiu s-au prezentat numai circa 60% din cei chemați⁴⁶.

Conducătorii naziști ai germanilor din România au trimis încă din primul an de război tineri sași în armata hitleristă⁴⁷. Aceștia pierdeau însă cetățenia română prin încadrarea într-o armată străină. Datorită pierderilor grele suferite, Hitler a insistat neult pe lângă Ion Antonescu pentru a obține dreptul de a

³⁷ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 31/1942, dosar Proces-verbal al Consiliului de colaborare din 26.VI.1942.

³⁸ Ibidem, pachet 40/1942, dosar V, Telegrame către Ministerul de Interne din 28.VIII.1942.

³⁹ Ibidem, pachet 29/1942, Dare de seamă pe luna iulie 1942 a pretorului plasei Miercurea.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem, pachet 13/1941, dosar V, Nota pretorului plășii Nocrich din 30.XI.1941.

⁴² Ibidem, pachet 31/1942, adresa Ministerului de Interne din 15. VII.1942.

⁴³ Ibidem, pachet 12/1943, dosar 14.

⁴⁴ Arh. M.Ap.N., fond Curtea Martială Sibiu, dosar 8.600/1943, f. 3, Sentințe 1943, vol. XIII, nr. 6.508.

⁴⁵ Arh. St. Alba Iulia, fond Legiunea de jandarmi, dosar 33/1942, f. 29.

⁴⁶ Arh. M.Ap.N., M. St. M., dosar 1/124, f. 11, 13; citat după M. C. Stănescu, V. Mocanu, *op. cit.*, p. 1288; C. Olteanu, I. Ceaușescu, V. Mocanu, *Activitatea Partidului Comunist Român în armată. 1921—1923*, Edit. militară, Bucu-rești, 1974, p. 194.

⁴⁷ Walter May, *Deutscher Aufbruch in Südosten 1939/1943*, în „Volk im Osten“, V, 1944, nr. 3, p. 229.

face recrutări printre germanii din România, îndeosebi pentru SS. Acordul româno-german din 12 mai 1943 permitea înrolarea sașilor și șvabilor în Wehrmacht și SS, dar recrutarea lor trebuia să aibă un caracter benevol. Recrutarea s-a făcut de către conducerea Grupului Etnic German, care a folosit presiuni și persecuții împotriva celor care se eschivau. Caracterul benevol al acțiunii de înrolare nu putea fi nici măcar mascat de vreme ce, deja în octombrie 1943, comandamentul german urmărea circa 200 de germani din România, dezertori din Wehrmacht și SS, din care cițiva erau din județul Sibiu⁴⁸. Un țaran sas din Noul a fost exclus din Grupul Etnic pentru reclamația sa că unii conaționali înstăriți sint exceptați de la înrolări, iar el avea deja doi fii pe front⁴⁹. Nemulțumirile împotriva naziștilor aflați la conducerea Grupului Etnic German, care cereau mereu noi impozite, ajutorare pentru armată și care nu respectau promisiunile făcute de a ajuta familiile celor înrolați, au dus la unele luări de poziție⁵⁰. Opoziția țaranilor sași față de conducătorii naziști și Grupul Etnic a crescut după ce aceștia au acaparat averile bisericii evanghelice și ale școlilor pe care le întrețineau aceasta⁵¹. Masa populației săsești și, în primul rând, țărănimia scăpa tot mai mult de sub influența sloganurilor lansate de Andreas Schmidt, conducătorul Grupului Etnic, și de acoliții săi, fapt sesizat în august 1943 și de autoritățile române⁵².

Soldații țărani inapoiati de pe front în concediu au cerut socoteală primăriilor comunale pentru faptul că familiile lor nu au primit ajutoarele promise. Uneori tonul lor devenea amenințător, ceea ce făcea Inspectoratul de jandarmi Alba să considere această stare de spirit „dăunătoare ordinii sociale“⁵³. Alte documente relevă că cei întorși de pe front făceau propagandă comunistă⁵⁴. Prezența hitleriştilor în România, prin sprijinul dat dictaturii antonesciene și jaful practicat în gospodăriile țărănești, „tinde să creeze o atmosferă de ură și neîncredere contra lor“, arăta o altă informație din octombrie 1942. Tot aici se preciza că și printre săteni „se manifesta neîncredere cu privire la rezultatul final al războiului“⁵⁵. Odată cu înmulțirea victoriilor sovietice și anglo-americane se vorbea în sate tot mai mult despre înfrîngerea Germaniei hitleriste, despre inutilitatea participării armatei române la războiul împotriva U.R.S.S. și se exprima speranța că, într-o zi „armata noastră va lupta pentru dreptatea Ardealului“⁵⁶. Discuțiile pe teme politice, privind viitorul războiului și al țării, frământările vii au creat panică în rîndurile virfurilor regimului care urmăreau reacțiile opiniei publice la toate evenimentele din țară și de peste hotare⁵⁷. Astfel, s-a constatat cu îngrijorare că „în rîndurile poporului“ căderea lui Mussolini, în 1943, vinovat de Dictatul de la Viena, a produs satisfacție⁵⁸. În 1943 se constata că la sate sfîrșitul războiului era așteptat cu nerăbdare, că se înmulțeau cazurile de încălcare a legilor și dispozițiilor date de autoritățile antonesciene⁵⁹. În octombrie 1943

⁴⁸ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 54/1942, dosar VI, f. 132, pachet V/1943, Nota informativă din 12.X.1943.

⁴⁹ Ibidem, pachet 54/1942, dosar VI, f. 21.

⁵⁰ Arh. St. Alba Iulia, fond Legiunea de jandarmi, dosar 33/1942, f. 75.

⁵¹ Ibidem, f. 9, 12.

⁵² Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, dosar 1/1943, f. 18.

⁵³ Arh. St. Alba Iulia, fond Legiunea de jandarmi, dosar 33/1943, Ordin circular din 20.I.1942.

⁵⁴ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 3/1943, dosar Generale, Nota din 18.III.1943; pachet 67/1942, dosar Dări de seamă informative, f. 45.

⁵⁵ Ibidem, dosar 33/1942, f. 139.

⁵⁶ Ibidem, dosar 12/1942, f. 9; dosar 19/1944, f. 8.

⁵⁷ „Gazeta Transilvaniei“ an 107, 1944, nr. 12 din 12 februarie.

⁵⁸ Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, dosar 1/1943, f. 15.

⁵⁹ Ibidem, f. 19.

prefectul județului Sibiu, raporta că și „populația săsească de la sate se manifesta extrem de nemulțumită și nu sînt puțini aceia care cer o cît mai grabnică curmare a războiului în detrimentul Germaniei⁶⁰. O parte din soldații veniți în concediu nu se mai întorceau la unitățile lor, dezertînd și ascunzîndu-se în păduri. Dezertorii se ajutau între ei fiind sprijiniți și de ceilalți săteni, ceea ce făceau deseori inefficiente acțiunile de urmărire întreprinse de jandarmi⁶¹.

O altă formă de luptă directă a țărănilor a fost tăierea cablurilor telefonice care treceau pe teritoriul comunelor rurale, împiedicînd astfel bunul mers al mașinii de război hitleriste. Asemenea acțiuni au fost semnalate între Predeal și Dîrste, între Sebeș și Miercurea Sibiului⁶² și în alte locuri, de vreme ce un decret—lege din 1942 punea sub paza și răspunderea colectivă a comunităților rurale firele telefonice și alte instalații militare⁶³. De asemenea, trebuie menționat ajutorul dat grupelor de partizani compuse din cei ce nu voiau să se mai înlăoacă pe front. Asemenea grupări au existat și în Munții Cibinului și în Munții Sebeșului. Un raport din 30 iulie 1944 al conducerii Grupului Etnic German relevă că forțele rezistenței din România „au îndemnat pe soldații români recrutați să nu dea curs chemării și să se apere împreună în munți“⁶⁴. Același document remarcă intensificarea activității militanților comuniști în rîndurile armatei. Acțiunile țărănilor împotriva dictaturii militaro-fasciste și a ocupanților hilerști au culminat cu participarea lor la luptele date de trupele române în zilele de la sfîrșitul lui august 1944. Sătenii, la aflarea vestii despre răsturnarea regimului antonescian, la 23 August 1944, au dat ajutor unităților militare să captureze pe militarii hitleriști aflați în teritoriul controlat de ele și să limiteze efectele atacurilor trupelor horthyste și hitleriste⁶⁵. Țăranii din județul Sibiu au acționat și ei în acele zile istorice, ca și întregul popor român, împotriva invadatorilor. La Moșna, lângă Mediaș, premilitarii din comună, împreună cu un jandarm, au reușit să captureze o mașină cu soldați hitleriști⁶⁶. Sătenii din Arpașul de Jos și-au adus și ei contribuția la sprijinirea luptei armatei române prin transporturi de muniții și participarea la construirea unui aerodrom⁶⁷.

Înfringerea trupelor hitleriste a fost ușurată și prin aportul maselor țărănești din zona de operații, curajul și hotărîrea sătenilor arătînd din nou ura lor față de cîmpitorii și de cei care îi sprijiniseră.

Participarea țărănimii la revoluția de eliberare socială și națională, anti-fascistă și antiimperialistă constituie treapta cea mai înaltă atinsă de luptele sale sociale și formează baza angajării ei plene în edificarea noii orînduirii socialiste, alături de clasa muncitoare și de celelalte categorii de oameni ai muncii.

⁶⁰ A.C.P.M.S., fond Prefectura județului Sibiu, pachet 5/1943, Notă informativă din 12.X.1943.

⁶¹ Arh. St. Alba Iulia, fond Legiunea de jandarmi, dosar 33/1942, f. 127.
⁶² „Ardealul“ (Brașov), XX, 1941, nr. 5 din 9 februarie; Arh. St. Alba Iulia fond Legiunea de jandarmi, dosar 33/1942, f. 167; Cf. Maria Covaci, *Acțiuni ale țărănimii din România împotriva dictaturii militaro-fasciste (1941—1944)* în „Analele I.S.I.S.P. de pe lângă CC al PMR“, IX, 1963, nr. 4, p. 100.

⁶³ „Desrobirea“ (Alba Iulia), II, 1942, nr. 57, din 25 decembrie.

⁶⁴ Arh. St. București, colecția Microfilme S.U.A., rola 477, cadrul K. 209.615; cf. Petru Igant, *Mărturie documentare privind contribuția poporului român la victoria asupra fascismului*, în „Revista Arhivelor“, LVII, 1980, vol. XLII, nr. 2, p. 159.

⁶⁵ I. Mîndrea, *Acțiuni ale țărănimii din județul Brașov împotriva dictaturii militaro-fasciste (1940—1944)*, în „Cumidava“, 14. 1970, p. 418.

⁶⁶ M. C. Stănescu, V. Mocănu, *op. cit.*, p. 1293—1295.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 1295—1296.